

مقاله پژوهشی

بررسی اثر ضد میکروبی عصاره آبی و الکلی برگ گیاه حرا (*Avicennia marina*) بر میکروارگانیسم های عامل عفونت و مسمومیت در شرایط آزمایشگاهی

بهروز علیزاده بهبهانی^{۱*}، فریده طباطبایی یزدی^۲، فخری شهیدی^۳، محبت محبی^۴، علیرضا وسیعی^۴

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد علوم و صنایع غذایی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

^۲ دانشیار و عضو هیئت علمی گروه علوم و صنایع غذایی، دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

^۳ استاد و عضو هیئت علمی گروه علوم و صنایع غذایی، دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

^۴ دانشجوی کارشناسی ارشد گروه علوم و صنایع غذایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

* نویسنده مسئول: مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد

پست الکترونیک: behrooz66behbahani@gmail.com

وصول: ۹۱/۱۰/۱۱ اصلاح: ۹۱/۱۲/۲ پذیرش: ۹۱/۱۲/۲۱

چکیده

زمینه و اهداف: گیاه حرا با نام علمی *Avicennia marina* (Forssk.) Vierh رایج ترین گونه این گیاهان در جنگل های مانگرو ایران است. با توجه به وجود ترکیبات بیولوژیکی فعال و استفاده سنتی از برگ آن جهت درمان آبله و زخم ها، به نظر می رسد این گیاه دارای اثرات ضد میکروبی قابل ملاحظه ای باشد. هدف از این پژوهش ارزیابی اثر ضد میکروبی غلظت های مختلف برگ گیاه حرا بر سه میکروارگانیسم شاخص عامل عفونت و مسمومیت در شرایط آزمایشگاهی می باشد.

مواد و روش کار: اثر ضد میکروبی عصاره به دو روش تمام ظرف و انتشار در آگار بر میکروارگانیسم های *Staphylococcus aureus* PTCC 1337، *Escherichia coli* PTCC 1330 و *Penicillium digitatum* PTCC 5251 مورد ارزیابی قرار گرفت. حداقل غلظت مهارکنندگی (MIC) و حداقل غلظت کشندگی (MFC)، (MBC) با استفاده از روش رقت لوله ای تعیین گردید.

یافته ها: همه غلظت های عصاره الکلی بر *Staphylococcus aureus* و *Penicillium digitatum* اثر بازدارندگی داشت. عصاره آبی در غلظت ۶۰ و ۸۰ درصد بر *Staphylococcus aureus* و غلظت ۸۰ درصد بر *Penicillium digitatum* اثر بازدارندگی داشت. عصاره الکلی در غلظت ۶۰ و ۸۰ درصد بر *Escherichia coli* موثر بود. MFC عصاره الکلی و آبی برگ گیاه حرا برای پنی سیلیم ۱۶mg/ml و ۶۴mg/ml بود. *Escherichia coli* بیشترین مقاومت را به عصاره های آبی و الکلی نشان داد.

نتیجه گیری: عصاره الکلی در مقایسه با عصاره آبی اثر بازدارندگی بیشتر و موثرتری روی هر سه سوش میکروبی داشت. عصاره برگ گیاه حرا در شرایط *in vitro* دارای اثر ضد میکروبی قابل ملاحظه ای بر روی سویه های مورد مطالعه داشت.

واژه های کلیدی: مانگرو، عصاره آبی و اتانولی، اثرات ضد میکروبی

مقدمه

بود [۱]. از اواخر قرن نوزدهم آزمایش های خاصی در زمینه بررسی ویژگی های ضد میکروبی گیاهان معطر و اجزای آن ها به ثبت رسیده است [۲]. اولین آزمایشات اندازه گیری خصوصیات ضد باکتریایی اسانس های روغنی به وسیله دلارویکس در سال ۱۸۸۱ انجام گرفت [۱،۳]. مطالعات حاکی از آن است که گیاهان به عنوان منابع غنی از ترکیبات ضد میکروبی، حاوی مقادیر قابل توجهی از انواع ترکیبات فنولی از قبیل اسیدهای فنولیک،

خواص درمانی گیاهان دارویی از دیرباز برای انسان مشخص بوده و بشر آن ها را به عناوین مختلف در درمان بیماری ها و زخم ها به کار می برده است. پیشرفت های علمی و فن آوری طی سه دهه اخیر اهمیت و نقش سازنده گیاهان دارویی را در تامین نیازهای بشر به ویژه در حیطه دارو و درمان را دو چندان ساخته است. اثر گیاهان دارویی از دوران باستان برای انسان به خوبی شناخته شده

فلاونوئیدها، تانن‌ها و دی‌ترین‌های فنولی می‌باشد. به همین دلیل، امروزه استفاده از گروه وسیعی از گیاهان به ویژه گیاهان دارویی مورد توجه محققین قرار گرفته است [۴]. گیاه حرا به عنوان یکی از غالب‌ترین گونه‌های گیاهی اکوسیستم مانگرو دارای توانایی‌های بالقوه‌ای می‌باشد. گیاهان مانگرو که مجموعه‌ای از گیاهان شور پسند و مقاوم به نمک دریا بوده و در قالب جنگل‌های جزرومدی دریایی به صورت پراکنده در بعضی نقاط دنیا شکل گرفته‌اند، دارای انواع ترکیبات شیمیایی و بیولوژیکی می‌باشد [۵]. انتشار گیاه حرا در ایران به نواحی حاشیه‌ی خلیج فارس همچون بلوچستان، بندر خمیر، جزیره قشم، لافت، بندر گواتر و بندر دیر محدود می‌شود. انتشار جهانی این گیاه در سواحل و مرداب‌های ساحلی مصر و عربستان، باتلاق‌ها و مرداب‌های ساحلی دریای سرخ، دریای عربی از سواحل پاکستان تا بمبئی در هندوستان می‌باشد [۶].

عنصر اصلی سازنده جنگل‌های مانگرو گونه‌ای به نام *Avicennia marina* است که به نام دانشمند بزرگ ایرانی ابوعلی سینا نامگذاری شده و از مقاوم‌ترین گونه‌های مانگرو موجود در جهان است. پوشش انبوه گیاه حرا با یک تاریخچه طولانی در طب سنتی برای درمان آبله، زخم‌ها و روماتیسم در نواحی جنوبی ایران بسیار حائز اهمیت بوده و بررسی هر چه بیشتر خصوصیات بالقوه‌اش از ارزش بالایی برخوردار است [۷]. ۹۰ درصد از عفونت‌ها توسط باکتری‌ها ایجاد می‌گردد، اشرشیاکلی، استافیلوکوکوس اورئوس، سودوموناس آئروژینوزا و گونه‌های پروتئوس، از جمله مهم‌ترین عوامل مسبب عفونت هستند. قارچ‌هایی همانند پنی‌سیلیوم می‌تواند اثرات زیان‌باری بر سلامت انسان داشته باشد و منجر به بروز عفونت، آلرژی و حتی عوارض توکسیک ناشی از تماس با این عوامل گردد.

بنابراین هدف از این مطالعه بررسی اثر ضد میکروبی عصاره آبی و الکلی برگ گیاه حرا علیه برخی از پاتوژن‌های عامل بیماری‌های عفونتی، تنفسی و آلرژی می‌باشد.

روش کار

برگ‌های تازه گیاه حرا از جزیره قشم جمع‌آوری شد. سپس، برگ‌ها در شرایط مناسب و در سایه خشک گردید

و جهت تهیه عصاره با آسیاب خرد شدند. برای تهیه عصاره از روش خیساندن استفاده شد. به این صورت که مقدار ۵۰ g از پودر برگ گیاه حرا را به ۲۵۰ ml اتانول ۹۶ درجه یا آب مقطر به آن اضافه شد. برای عصاره الکلی مخلوط حاصل به مدت ۲۴ ساعت در دمای آزمایشگاه نگهداری و هر چند ساعت یک بار با یک میله شیشه‌ای به هم زده شد. مخلوط آبی نیز به مدت ۲۰ دقیقه با شعله پایین جوشانده شد تا مایع کرم رنگی به دست آمد. مایع رویی پس از جمع‌آوری با دور ۳۰۰۰ rpm به مدت ۱۰ دقیقه سانتریفیوژ شد. عصاره به دست آمده (مایع رویی) را با اتانول یا آب مقطر به حجم اولیه رسانده، پس از عبور از صافی ۰/۴۵ µm در ظرف تیره ریخته و تا انجام آزمایشات در دمای یخچال نگهداری شد [۸]. برای تعیین وزن خشک عصاره‌های آبی و الکلی برگ گیاه حرا ابتدا وزن یک لوله آزمایش تعیین و پس از آن ۱ ml از عصاره‌های آبی و الکلی در آن ریخته شد، سپس محتوی لوله در دمای اتاق خشک گردید. بعد از خشک شدن عصاره، وزن لوله آزمایش مجدداً تعیین شد. اختلاف وزن لوله معادل با وزن ۱ ml از عصاره‌های آبی یا الکلی است. میانگین سه بار تکرار، به عنوان وزن خشک عصاره محاسبه شد.

سویه‌های میکروبی *Staphylococcus aureus* PTCC 1337، *Penicillium* PTCC و *E coli* PTCC 1330T از دانشکده داروسازی دانشگاه فردوسی تهیه و برای هر آزمون جهت بررسی اثرات ضد میکروبی هر بار کشت تازه تهیه گردید. برای تهیه سوسپانسیون میکروبی نیاز به کشت تازه از هر میکروارگانیسم بود. بنابراین ۲۴ ساعت قبل از انجام آزمایش، از کشت ذخیره به محیط کشت شیبدار نوترینت آگار تلقیح انجام شد، سپس کشت مربوطه توسط محلول رینگر شسته شد و سوسپانسیون میکروبی تهیه گردید. مقداری از این سوسپانسیون میکروبی در لوله آزمایش حاوی محلول رینگر استریل ریخته شد و کدورت آن توسط اسپکتروفتومتر در طول موج ۵۳۰ نانومتر اندازه‌گیری شد. و تا هنگام برابر شدن کدورت محلول با کدورت ۰/۵ محلول استاندارد مک‌فارلند، توسط محلول رینگر رقیق شد. سوسپانسیون تولیدی بایستی حاوی CFU/ml 1.5×10^8 باشد [۹، ۱۰].

عنوان کنترل بکار رفت. پس از کشت تمام لوله های آزمایش به مدت ۷۲ ساعت در دمای ۲۷ درجه سانتی گراد برای قارچ پنی سیلیوم و به مدت ۲۴ در دمای ۳۷ درجه سانتی گراد برای باکتری گرمخانه گذاری شد. پس از طی زمان گرمخانه گذاری لوله ها از نظر کدورت ناشی از رشد میکروارگانیسم های تلقیح شده مورد بررسی قرار گرفتند این روش برای هر دو عصاره آبی و اتانولی و هر میکروارگانیسم ۳ بار تکرار شد [۱۴].

با استفاده از روش رقت لوله ای حداقل غلظت کشندگی (MFC و MBC) عصاره آبی و اتانولی برگ گیاه حرا تعیین گردید. برای تعیین MFC و MBC برای هر عصاره از یک سری ۹ تایی لوله آزمایش استریل استفاده شد، ۸ لوله برای آزمایش رقت های مختلف هر عصاره یک لوله هم به عنوان کنترل بکار رفت. پس از کشت تمام لوله های آزمایش به مدت ۷۲ ساعت در دمای ۲۷ درجه سانتی گراد برای قارچ پنی سیلیوم و به مدت ۲۴ در دمای ۳۷ درجه سانتی گراد برای باکتری گرمخانه گذاری شد. از تمام لوله های که هیچ رشدی در آنها مشاهده نشده بود نمونه برداری و جهت تعیین MFC و MBC کشت داده شدند. لوله ای که حاوی کمترین غلظت عصاره بود و در پلیت مربوط به آن هیچ رشدی مشاهده نشده بود به عنوان MFC و MBC در نظر گرفته شد. این روش برای هر دو عصاره آبی و اتانولی و هر میکروارگانیسم ۳ بار تکرار شد [۱۵].

برای محاسبات آماری از نرم افزار SPSS استفاده شد، از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه (ANOVA) جهت مقایسه میانگین ها و از آزمون Tukey جهت بررسی اختلاف بین میانگین ها استفاده گردید.

یافته ها

نتایج حاصل از بررسی اثر ضد میکروبی عصاره آبی و اتانولی به روش تمام ظرف در جدول ۱ آورده شده است. این نتایج نشان می دهد که عصاره آبی و الکلی درغلظت $2000 \mu\text{g/ml}$ بر روی *S. aureus* کاملاً موثر بوده و از رشد آن ها بر روی محیط کشت جلوگیری به عمل آورد. عصاره الکلی درغلظت $2000 \mu\text{g/ml}$ بر روی *P. digitatum* کاملاً موثر بوده، اما عصاره آبی درغلظت $2000 \mu\text{g/ml}$ بر روی *P. digitatum* موثر نبوده و از رشد آن ها بر روی محیط

فعالیت ضد میکروبی عصاره آبی و الکلی برگ گیاه حرا با استفاده از دو روش اضافه نمودن عصاره به محیط کشت (تمام ظرف) و روش انتشار در آگار به کمک دیسک بررسی شد. در روش تمام ظرف ۱/۲ گرم از عصاره آبی و الکلی به ۵ میلی لیتر آب مقطر استریل اضافه گردید و برای یکنواخت شدن به کمک دستگاه ورتکس هم زده شد. سپس ۱ میلی لیتر از این محلول به ظرف های پتری استریل اضافه گشت غلظت نهایی عصاره در این حالت $2000 \mu\text{g/ml}$ می باشد [۱۱]. در مرحله بعد محیط کشت استریل مولر هینتون آگار (مرک آلمان) برای باکتری و محیط کشت سابروز دکستروز آگار برای کپک پنی سیلیوم به ظرف های پتری اضافه شده و در دمای اتاق قرار گرفت تا اینکه محیط کشت ها ببندند. یک لوپ از کشت استاندارد هر سوش بر روی این محیط ها کشت داده شد و به مدت ۴۸ ساعت در گرمخانه با دمای ۳۷ درجه سانتی گراد برای باکتری ها و به مدت ۷۲ ساعت در دمای ۲۷ درجه سانتی گراد برای کپک پنی سیلیوم قرار گرفت. از محیط دارای عصاره و بدون باکتری و کپک نیز به عنوان کنترل استفاده شد [۱۱، ۱۲]. در روش انتشار در آگار به کمک دیسک، ابتدا یک لوپ از کشت استاندارد هر سوش بر روی این محیط ها کشت داده شد سپس دیسک های کاغذی (جنس صافی واتمن و به قطر ۶ میلی متر) با غلظت های ۲۰، ۴۰، ۶۰، ۸۰ درصد عصاره ها درآب مقطر استریل تهیه و با عصاره حرا آغشته گشت و توسط پنس استریل در سطح محیط کشت قرار داده شد و با کمی فشار بر روی محیط کشت ثابت گردید. بعد از گرمخانه گذاری به مدت ۲۴ ساعت در ۳۷ درجه سانتی گراد برای باکتری ها و به مدت ۷۲ ساعت در دمای ۲۷ درجه سانتی گراد برای کپک پنی سیلیوم با استفاده از خط کش به طور دقیق قطر هاله عدم رشد بر حسب میلی متر اندازه گیری شد. تمامی آزمایشات با ۳ تکرار انجام گرفت [۱۳].

با استفاده از روش رقت لوله ای، حداقل غلظت مهارکننده رشد (MIC) عصاره آبی و اتانولی برگ گیاه حرا تعیین گردید. برای تعیین MIC برای هر عصاره از یک سری ۷ تایی لوله آزمایش استریل استفاده شد، ۶ لوله برای آزمایش رقت های مختلف هر عصاره یک لوله هم به

جدول ۱: اثر فعالیت ضد میکروبی غلظت $2000 \mu\text{g/ml}$ عصاره آبی و اتانولی برگ گیاه حرا بر استافیلوکوکوس ارئوس، اشرشیا کلی و پنی سیلیوم دیجیتاتوم (روش تمام ظرف)

عصاره آبی برگ گیاه حرا	میکروارگانیسم
-	Escherichia coli PTCC 1330
+	Staphylococcus aureus PTCC 1337
-	Penicillium digitatum PTCC 5251
عصاره اتانولی برگ گیاه حرا	میکروارگانیسم
-	Escherichia coli PTCC 1330
+	Staphylococcus aureus PTCC 1337
+	Penicillium PTCC 5251 digitatum

- علامت (-) نشان دهنده رشد میکروارگانیسم بر روی محیط کشت و عدم وجود فعالیت ضد میکروبی عصاره آبی و اتانولی برگ گیاه حرا می باشد.
- علامت (+) نشان دهنده عدم رشد میکروارگانیسم بر روی محیط کشت و وجود فعالیت ضد میکروبی عصاره آبی و اتانولی برگ گیاه حرا می باشد.

عصاره الکلی از رشد این باکتری جلوگیری کرد. نتایج حاصل از حداقل غلظت بازدارندگی عصاره های آبی و اتانولی برگ گیاه حرا در (جدول ۳ و نمودار ۱) آورده شده است. نتایج نشان می دهد MIC عصاره اتانولی برگ گیاه حرا برای قارچ پنی سیلیوم 8mg/ml ، استافیلوکوکوس ارئوس 4mg/ml و برای اشرشیا کلی 16mg/ml بود، در حالیکه MIC عصاره آبی برای قارچ پنی سیلیوم 32mg/ml ، استافیلوکوکوس ارئوس 16mg/ml و برای اشرشیا کلی 64mg/ml بود. نتایج حاصل از حداقل غلظت کشندگی MFC عصاره های آبی و اتانولی برگ گیاه حرا در جدول ۴ آورده شده است. نتایج نشان می دهد MFC عصاره اتانولی برگ گیاه حرا برای قارچ پنی سیلیوم 16mg/ml ، MFC عصاره آبی برای قارچ پنی سیلیوم 64mg/ml بود. نتایج حاصل از حداقل غلظت کشندگی MBC عصاره های آبی و اتانولی برگ گیاه حرا در جدول ۵ آورده شده است. نتایج نشان می دهد MBC عصاره اتانولی استافیلوکوکوس ارئوس 8mg/ml و برای اشرشیا کلی 16mg/ml بود، در حالیکه MBC عصاره آبی استافیلوکوکوس ارئوس 32mg/ml و برای اشرشیا کلی 128mg/ml بود.

کشت جلوگیری به عمل نیاورد. هر دو عصاره آبی و الکلی در غلظت $2000 \mu\text{g/ml}$ فاقد اثر ضد باکتریایی مشخصی بر روی *E. coli* بوده و قادر به جلوگیری از رشد این باکتری بر روی محیط کشت نمی باشد. نتایج حاصله از بررسی اثر ضد میکروبی عصاره آبی و الکلی برگ گیاه حرا به روش انتشار در آگار در (جدول ۲) آورده شده است. این نتایج نشان می دهد که عصاره الکلی برگ گیاه حرا در تمامی غلظت ها (۲۰، ۴۰، ۶۰ و ۸۰٪) بر روی *S. aureus* و *P. digitatum* دارای اثر بازدارندگی بود. درمورد تاثیر عصاره آبی بر روی *S. aureus* در غلظت های ۶۰ و ۸۰٪ عصاره آبی از رشد این باکتری جلوگیری کرد، اما غلظت های ۲۰ و ۴۰٪ اثر بازدارندگی مشاهده نشد. هم چنین غلظت های ۲۰، ۴۰ و ۶۰٪ عصاره آبی روی *P. digitatum* موثر نبوده، فقط غلظت ۸۰٪ عصاره آبی برگ گیاه حرا اثر بازدارندگی را نشان داد. در تمامی غلظت های عصاره آبی برگ گیاه حرا هیچ گونه اثر ضد باکتریایی بر روی *E. coli* مشاهده نشد. همچنین غلظت های ۲۰ و ۴۰٪ عصاره الکلی برگ گیاه حرا قادر به جلوگیری از رشد باکتری *E. coli* نبود، اما در غلظت های ۶۰ و ۸۰٪

جدول ۲: میانگین قطر هاله عدم رشد بر حسب میلی متر عصاره آبی و اتانولی برگ گیاه حرا بر استافیلوکوکوس ارئوس، اشرشیا کلی و پنی-سیلیوم دیجیتاتوم (انتشار در آگار)

میکروارگانیسم					استافیلوکوکوس ارئوس				
غلظت عصاره آبی برگ گیاه حرا (٪)									
۲۰	۴۰	۶۰	۸۰	میانگین قطر هاله عدم رشد بر حسب میلی متر	۲۰	۴۰	۶۰	۸۰	
-	-	-	-	-	۵۷/۰±۹/۱۰	۲۸/۰±۷/۳۰	-	-	-
میکروارگانیسم					اشرشیا کلی				
غلظت عصاره آبی برگ گیاه حرا (٪)									
۲۰	۴۰	۶۰	۸۰	میانگین قطر هاله عدم رشد بر حسب میلی متر	۲۰	۴۰	۶۰	۸۰	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
میکروارگانیسم					پنی سیلیوم دیجیتاتوم				
غلظت عصاره آبی برگ گیاه حرا (٪)									
۲۰	۴۰	۶۰	۸۰	میانگین قطر هاله عدم رشد بر حسب میلی متر	۲۰	۴۰	۶۰	۸۰	
-	-	-	-	-	۲۸/۰±۷/۱۰	-	-	-	-
میکروارگانیسم					استافیلوکوکوس ارئوس				
غلظت عصاره اتانولی برگ گیاه حرا (٪)									
۲۰	۴۰	۶۰	۸۰	میانگین قطر هاله عدم رشد بر حسب میلی متر	۵۰/۰±۱۴/۲۰	۵۷/۰±۱۶/۴۰	۲۸/۰±۱۹/۱۰	۵۷/۰±۲۱/۵۰	
میکروارگانیسم					اشرشیا کلی				
غلظت عصاره اتانولی برگ گیاه حرا (٪)									
۲۰	۴۰	۶۰	۸۰	میانگین قطر هاله عدم رشد بر حسب میلی متر	۲۸/۰±۷/۳۰	-	۲۸/۰±۹/۴۰	-	-
میکروارگانیسم					پنی سیلیوم دیجیتاتوم				
غلظت عصاره اتانولی برگ گیاه حرا (٪)									
۲۰	۴۰	۶۰	۸۰	میانگین قطر هاله عدم رشد بر حسب میلی متر	۵۷/۰±۶/۵۰	۵۷/۰±۷/۲۰	۲۸/۰±۱۱/۱۰	۲۸/۰±۱۳/۳۰	

• علامت (-) نشان دهنده عدم وجود فعالیت ضد میکروبی عصاره آبی و اتانولی برگ گیاه حرا می باشد.

(mg/ml) غلظت عصاره آبی، برگ گیاه حرا

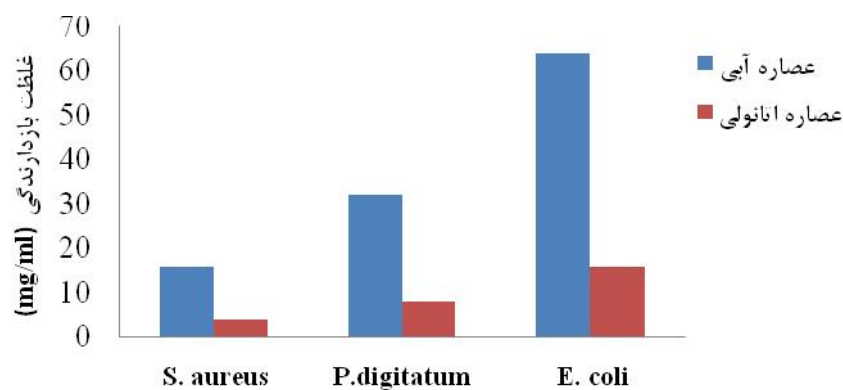
کنترل	۲	۴	۸	۱۶	۳۲	۶۴	میکروارگانیزم
-	-	-	-	+	+	+	استافیلوکوکوس ارئوس
-	-	-	-	-	-	+	اشرشیا کلی
-	-	-	-	-	+	+	پنی سیلیوم
(mg/ml) غلظت عصاره اتانولی برگ گیاه حرا							
کنترل	۲	۴	۸	۱۶	۳۲	۶۴	میکروارگانیزم
-	-	+	+	+	+	+	استافیلوکوکوس ارئوس
-	-	-	-	+	+	+	اشرشیا کلی
-	-	-	+	+	+	+	پنی سیلیوم

:- رشد

(mg/ml) غلظت عصاره آبی، برگ گیاه حرا

کنترل	۲	۴	۸	۱۶	۳۲	۶۴	۱۲۸	۲۵۶	میکروارگانیزم
-	-	-	-	-	-	+	+	+	پنی سیلیوم دیجیتاتوم
(mg/ml) غلظت عصاره اتانولی برگ گیاه حرا									
کنترل	۲	۴	۸	۱۶	۳۲	۶۴	۱۲۸	۲۵۶	میکروارگانیزم
-	-	-	-	+	+	+	+	+	پنی سیلیوم دیجیتاتوم

:- رشد

نمودار ۱- مقایسه حداقل غلظت مهارکنندگی عصاره آبی و اتانولی برگ گیاه حرا

جدول ۵: نتایج حداقل غلظت کشندگی (MBC) عصاره آبی و اتانولی برگ گیاه حرا

غلظت عصاره آبی برگ گیاه حرا (mg/ml)									
کنترل	۲	۴	۸	۱۶	۳۲	۶۴	۱۲۸	۲۵۶	میکروارگانیسم
-	-	-	-	-	+	+	+	+	استافیلوکوکوس ارئوس
-	-	-	-	-	-	-	+	+	اشرشیاکلی

غلظت عصاره اتانولی برگ گیاه حرا (mg/ml)									
کنترل	۲	۴	۸	۱۶	۳۲	۶۴	۱۲۸	۲۵۶	میکروارگانیسم
-	-	-	+	+	+	+	+	+	استافیلوکوکوس ارئوس
-	-	-	-	+	+	+	+	+	اشرشیاکلی

+: عدم رشد

-: رشد

بحث

استفاده از گیاهان دارویی از گذشته های دور در سنت ملل مختلف، جهت درمان بیماری ها رواج داشته است. اغلب اسانس ها و عصاره ها به عنوان منبع ترکیبات ضد میکروبی، از گیاهان خاص و بومی منطقه تامین می شده است. به همین دلیل در این پژوهش به بررسی اثرات ضد میکروبی برگ گیاه حرا پرداخته شد. براساس نتایج به دست آمده عصاره آبی و اتانولی حاصل از برگ گیاه حرا فعالیت ضد میکروبی قابل توجهی بر میکروارگانیسم های مورد مطالعه در این پژوهش داشت. اثر ضد میکروبی هر عصاره بسته به نوع میکروارگانیسم متفاوت بود، به طوریکه باکتری گرم مثبت استفیلو کوکوس ارئوس در مقایسه با باکتری گرم منفی اشرشیاکلی حساسیت بیشتری داشت (جدول ۲) و در غلظت کمتری از عصاره حاصل از برگ گیاه حرا اثر بازدارندگی را نشان داد. به طور کلی باکتری های گرم مثبت نسبت به باکتری های گرم منفی حساسیت بیشتری نسبت به روغن های فرار برگ گیاه حرا از خود نشان می دهند، علت آن اختلاف ساختمانی دیواره باکتری های گرم مثبت نسبت به گرم منفی می باشد، به طوری که باکتری های گرم مثبت در دیواره سلولی خود دارای ترکیب موکوپتید بوده، در حالی که باکتری های گرم منفی فقط لایه نازکی از موکوپتید دارند و قسمت اعظم ساختمان دیواره در آن ها لیپوپروتئین و لیپو پلی ساکراید است به همین دلیل باکتری های گرم منفی مقاوم ترند [۱۶، ۱۷]. این مطالب با نتایج به دست آمده در این پژوهش همخوانی داشت. پونیکالین و پونیکالاگین از جمله اصلی ترین تانین های موجود در گیاهان مانگرو می باشد. در طی مطالعات آزمایشگاهی مشخص شده است که پونیکالاگین قادر به مهار رشد مایکوباکتریوم ترپوکلوژیس انسانی در غلظت های ۶۰۰ میکروگرم در میلی لیتر و ۱/۲ میلی گرم در میلی لیتر، بوده است. در طب سنتی از این دو ترکیب برای درمان هیپاتیت و درماتیت استفاده می شده است. به علاوه در طی مطالعه ای که لین^۱ و همکاران انجام دادند مشاهده کردند که این دو ترکیب دارای خصوصیات آنتی اکسیدانی نیز می باشند [۱۸].

نتایج نشان می دهد که عصاره آبی برگ گیاه حرا در مقایسه با عصاره اتانولی برگ گیاه حرا در غلظت های بالاتر اثر ضد میکروبی دارد به طوری که عصاره الکلی برگ گیاه حرا در تمامی غلظت ها (۲۰، ۴۰، ۶۰ و ۸۰٪) روی *P. digitatum* و *S. aureus* اثر بازدارندگی داشت اما عصاره آبی در غلظت های ۶۰ و ۸۰٪ بر روی *S. aureus* و غلظت ۸۰٪ بر روی *P. digitatum* اثر بازدارندگی را نشان داد، همچنین تمامی غلظت های عصاره آبی برگ گیاه حرا فاقد اثر ضد باکتریایی بر روی *E. coli* بود، در حالی که عصاره اتانولی برگ گیاه حرا در غلظت های ۶۰ و ۸۰٪ از رشد این باکتری جلوگیری کرد. در نتیجه می توان بیان نمود که عصاره الکلی در مقایسه با عصاره آبی موثرتر بوده و دارای قدرت بازدارندگی بیشتری است که علت آن ممکن است استخراج بیشتر مواد موثر در برگ گیاه حرا به وسیله اتانول بوده باشد. که این نتیجه با یافته های مطالعه ای که توسط مهاسنه^۲ بر روی گونه قطری این گیاه انجام شد، و مشخص گردید که عصاره آبی این گیاه فاقد اثر ضد میکروبی قابل ملاحظه ای بوده و عصاره بوتانولی آن، قادر به مهار سودوموناس اثرئینوزا می باشد هم خوانی دارد [۱۹]. همچنین تیان^۳ و همکاران در بررسی اثرات ضد باکتریایی *Galla chinensis* (نوعی گیاه دارویی بومی کشور چین است)، گزارش داد که عصاره های استخراج شده توسط حلال های اتیل استات، اتانول و آب به ترتیب بیشترین اثر ضد باکتریایی را دارند. در این مطالعه، باکتری های گرم مثبت (باسیلوس سرئوس، استفیلوکوکوس ارئوس، باسیلوس سوبتلیس) حساسیت بیشتری را نسبت به باکتری های گرم منفی (اشرشیاکلی، شیگیلا دیسانتریا) در مقابل عصاره های گیاهی نشان دادند این نتایج با یافته های این مطالعه همخوانی داشت [۲۰]. در تحقیقی دیگر زرگری^۴ و همکاران اثر آنتی باکتریال گیاه *Triticum sativum* Lam. مورد مطالعه قرار دادند و آزمایش هایی به منظور بررسی اثر ضدباکتریایی عصاره های آبی، اتانولی، اتیل اتری و هگزانی گیاه گندم بر روی چند میکروارگانیسم انجام شد و به

2 -Mahasneh

3 -Tian

4 -Zargari

1- Lin

نشان داد که MFC عصاره اتانولی برگ گیاه حرا برای قارچ پنی‌سیلیوم 16mg/ml و MFC عصاره آبی قارچ پنی‌سیلیوم 64mg/ml بود. از جمله ترکیبات فعال موجود در گیاه حرا لاتکس می باشد، اگر چه این ترکیب منجر به بروز آلرژی می شود ولی ازسوی دیگر تا حدی از رشد قارچ‌ها نیز می تواند ممانعت به عمل آورد. به علاوه باکتری‌های موجود در خاک و مخمرها منجر به تجزیه و غیرفعال کردن این ماده در محیط می شوند و لذا از اثرات مخرب و سمی این ترکیب در محیط جلوگیری به عمل می آورند. در طب سنتی از لاتکس، برای درمان زخم ها استفاده می شود [۲۵]. زانتون‌ها از جمله مواد بسیار فعال موجود در این گیاهان می باشند. این ترکیبات دارای خصوصیات نظیر سایتوتوکسیسیتی، خواص ضد توموری، ضد التهابی، ضد قارچی، افزایش فعالیت کولین استیل ترانسفراز و مهار آنزیم لیپید پراکسیداز می باشد [۷]. بنابراین میتوان فعالیت ضد قارچی عصاره برگ گیاه حرا را به این ترکیبات نسبت داد.

تاکنون تنها برخی از ترکیبات این گیاه شناسایی شده است که می‌توان تاثیرات ضد میکروبی عصاره برگ حرا را به آن‌ها نسبت داد. از جمله این ترکیبات میتوان به Benzoxazolin اشاره نمود این ترکیب دارای خصوصیات ضد تبی، خواب آوری و شل کنندگی عضلانی می باشد. هم چنین منجر به بروز مقاومت نسبت به قارچ ها نیز می شود. مشتقات ریبوزاین را می توان به عنوان عوامل ضد سرطانی و ضد ویروسی بکار برد [۲۶]. جانگ سوات^۴ و همکاران در سال ۱۹۸۱ دریافتند که عصاره گیاه حرا بر روی موش‌های آزمایشگاهی هیچ اثر سویی نداشته و دارای خاصیت آنتی لوکمیک قابل ملاحظه ای نیز است [۷]. ماده روتنون از جمله ترکیبات بیواکتیو بسیار فعال در گیاهان مانگرو می باشد. این ترکیب نوعی سم ماهی به حساب می آید و دارای فعالیت حشره کشی نیز می باشد. این ترکیب به فراوانی در گونه های گرمسیری نظیر *Derris Tephrosia*، *Lonchocarpus* یافت می شود [۲۷].

لوپتول و گوزیپول از جمله ترکیبات تری ترپنوئیدی هستند که در گونه *Thespesia populnea* به فراوانی

ماهیت ضد میکروبی گیاه پی بردند. از نتایج این بررسی مشخص شد عصاره آبی هیچ گونه اثر ضد میکروبی نداشته و به عکس، عصاره های آلی بر باکتری های گرم مثبت نسبت به گرم منفی اثر بهتری اعمال نموده است. این نتیجه با یافته های این مطالعه (جدول ۲) مطابقت دارد [۲۱].

غلظت MIC عصاره اتانولی برگ گیاه حرا برای استافیلوکوکوس ارئوس 4mg/ml و برای اشرشیا کلی 16mg/ml بود، در حالیکه MIC عصاره آبی برای استافیلوکوکوس ارئوس 16mg/ml و برای اشرشیا کلی 64mg/ml بود. مکانیسم های مختلفی برای توجیه ضد میکروبی بیان شده است، کتروکیدو^۱ و همکاران دریافتند که ترکیبات ضد میکروبی در عصاره برگ گیاهان ضمن تداخل با غشای فسفو لیپیدی دو لایه ای، نفوذ پذیری غشای سلول های میکروبی را تحت تاثیر قرار داده و موجب خروج ترکیبات درون سلولی می گردند [۲۲]. بسیاری از مطالعات مکانیسم اثر را بر دیواره سلولی می دانند و گزارش نموده اند که دیواره سلولی و غشای سلولی تحت تاثیر قرار گرفته و نفوذ پذیری آنها تغییر می نماید و باعث آزاد سازی محتویات درون سلولی می گردد که می تواند با مختل کردن عملکرد غشا مثل انتقال الکترونی، فعالیت آنزیمی یا جذب مواد مغذی همراه باشد. شالکون‌ها نیز از جمله ترکیبات فلاونوئیدی در گیاهان مانگرو به حساب می آیند در مطالعه ای که ساتو^۲ و همکاران بر روی این ترکیب انجام دادند مشخص شد که از این ترکیب می توان جهت درمان استوماتیت های باکتریایی استفاده نمود [۲۳]. غلظت MBC عصاره اتانولی استافیلوکوکوس ارئوس 8mg/ml و برای اشرشیا کلی 16mg/ml بود، در حالیکه MBC عصاره آبی استافیلوکوکوس ارئوس 32mg/ml و برای اشرشیا کلی 128mg/ml بود. برت^۳ و همکاران وجود یک غشای خارجی هیدروفیل متشکل از لیپو پروتئین ها و لیپوپلی ساکراید با خاصیت نفوذ پذیری انتخابی را در باکتری های گرم منفی از عوامل مهم در مقاومت آن ها نسبت به ترکیبات ضد میکروبی می دانند [۲۴]. نتایج

1 -Kotzekidou

2 -Sato

3- Burt

4- Jongsuvat

نتیجه گیری

در یک نتیجه گیری کلی می توان بیان نمود که عصاره برگ گیاه حرا در شرایط "in vitro" دارای قابلیت ضد میکروبی قابل ملاحظه ای بر روی سویه های مورد مطالعه داشت و در ادامه لازم است مطالعات وسیع تر و دامنه داری در شرایط "in situ" انجام شود تا دوز مؤثر این عصاره بر میکروارگانیسم های مورد نظر مشخص شود و نهایتاً بتوان این عصاره را به عنوان یک ماده ضد میکروبی طبیعی و جدید برای جلوگیری از بیماریهای عفونی و تنفسی معرفی کرد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از خانم مهندس افشاریان که در انجام آزمایشات ما را یاری نمودند، قدردانی می شود. مقاله علمی - پژوهشی مستخرج از پایان نامه دانشجویی با عنوان بررسی اثر ضد میکروبی عصاره برگ گیاه حرا در شرایط آزمایشگاهی مطابق پرسش نامه طرح با کد ۳/۲۴۱۵۸ در جلسه ۳۱۴ مورخ ۱۳۹۱/۸/۲۹ گروه مهندسی علوم و صنایع غذایی، دانشگاه فردوسی مشهد به تصویب رسید.

References

1. Bullerman L, Lieu F, Seier SA, Inhibition of growth and aflatoxin production by cinnamon and clove oils, Cinnamic aldehyde and eugenol. J. F. Science 2006; 42(4):1107-9.
2. Oyediji A, Ekundayo O, Olawore ON, Adeniyi BA, Koenig WA, Antimicrobial activity of the essential oils of five Eucalyptus species growing in Nigeria, Fit 1999; 70(5):526-8.
3. Burt S, Essential oils: their antibacterial properties and potential applications in foods—a review. I. J. F. Microbiology 2004; 94(3):223-53.
4. Kulisic T, Radonic A, Katalinic V, Milos M, Use of different methods for testing tioxidative activity of oregano essential oil. F. Chemistry 2004; 85(4):633-40.
5. Makintosh, D, Zisman S, The status of mangrove ecosystem. (Accessed Agust 25, 2004 at <http://iufro.boku.ac.at/iufro/d1/wu10700/unpub/macint95.htm>)

یافت می شود و خصوصیات ضد میکروبی برگهای این گونه را وابسته به وجود این دو ترکیب دانسته اند [۲۸]. لینالول نوعی ترکیب مونوترپنی است که در طب سنتی استفاده های فراوانی داشته و در گیاهان مانگرو نیز یافت می شود. این ترکیب دارای اثرات ضد باکتریایی و ضد قارچی قابل ملاحظه ای نیز می باشد [۲۹]. بنابراین می-توان با توجه به نتایج به دست آمده از این پژوهش بیان نمود که عصاره برگ گیاه حرا دارای اثر ضد میکروبی مناسبی برای جلوگیری از رشد میکروارگانیسم های پاتوژن و بیماری زا می باشد. از آنجایی که مطالعه اخیر نشان داده که اثر ضد میکروبی عصاره گیاه حرا در حد مناسب و معقول می باشد امید است در آینده تحقیقات بیشتری در زمینه اثر ضد میکروبی این گیاه بر گونه های مختلف میکروبی انجام گیرد تا با یافتن مواد موثره ضد میکروبی گیاه حرا و فرمولاسیون آن تهیه اشکال دارویی مختلف از آن ممکن شده و اقدام ارزنده ای جهت بهبود بیماری هایی عفونی ناشی از گونه های مختلف میکروبی، انجام گیرد.

6. Kathiresan K, Bingham BL, Biology of mangroves and mangrove ecosystems, Advances in marine biology. 2001; 40:81-251.
7. Bandaranayake WM, Bioactivities, bioactive compounds and chemical constituents of mangrove plants. W. E. M. 2002; 10(6):421-52.
8. Ahmad I, Beg AZ, Antimicrobial and phytochemical studies on 45 Indian medicinal plants against multi-drug resistant human pathogens, J. E 2001; 74(2):113-23.
9. Naderinasab M, Rashed T, Nazem M, Laboratory bacteriology In Mashhad: Imam Reza press 1997; 24- 9[Persian]
10. Valero M, Salmeron M. Antibacterial activity of 11 essential oils against *Bacillus cereus* in tyndallized carrot broth. I. J. F. M. 2003; 85(1):73-81.
11. Babayi H, Kolo I, Okogun J, Ijah U, The antimicrobial activities of methanolic extracts of *Eucalyptus camaldulensis* and *Terminalia catappa* against some pathogenic microorganisms, Biokemistri. 2004; 16(2): 106-11.

12. Ahmad I, Mehmood Z, Mohammad F, Screening of some Indian medicinal plants for their antimicrobial properties, J. E 1998; 62(2):183-93[Persian]
13. Bauer A, Kirby W, Sherris JC, Turck M, Antibiotic susceptibility testing by a standardized single disk method. A. J. C. Y 1966; 45(4):493-6.
14. Bengher S, Townsend P, Ashford RL, Lambert P, An in vitro study to determine the minimum inhibitory concentration of *Melaleuca alternifolia* against the dermatophyte *Trichophyton rubrum*, The Foot 2004; 14(2):86-91.
15. Espinel-Ingroff A, Fothergill A, Peter J, Rinaldi M, Walsh T, Testing conditions for determination of minimum fungicidal concentrations of new and established antifungal agents for *Aspergillus* spp.: NCCLS collaborative study, J. Clin, Microbiology 2002; 40(9):3204-8.
16. Tassou C, Nychas G, Antimicrobial activity of the essential oil of *Mastic fum* on gram-positive and gram-negative bacteria in broth and model food systems, I. B. B 1996; 14:411-20.
17. Ghalem BR, Mohamed B, Antibacterial activity of leaf essential oils of *Eucalyptus globulus* and *Eucalyptus camaldulensis*. A. J. P. P. 2008; 2(10):211-5.
18. Lin CC, Hsu YF, Lin TC, Hsu HY, Antioxidant and hepatoprotective effects of punicalagin and punicalin on acetaminophen-induced liver damage in rats, P. R. 2001; 15(3):206-12.
19. Mahasneh AM, Screening of some indigenous Qatari medicinal plants for antimicrobial activity, Phytotherapy, R. 2002; 16(8):751-3.
20. Tian F, Li B, Ji B, Yang J, Zhang G, Chen Y, "et al", Antioxidant and antimicrobial activities of consecutive extracts from *Galla chinensis*: The polarity affects the bioactivities, F. chemistry. 2009; 113(1):173-9.
21. Zargari A, Plants medicine, 6nd ed. Tehran University Press 1998; 4: 682 - 97.
22. Kotzekidou P, Giannakidis P, Boulamatsis A, Antimicrobial activity of some plant extracts and essential oils against foodborne pathogens in vitro and on the fate of inoculated pathogens in chocolate, LWT-F. Science & Tech. 2008; 41(1): 119-27.
23. Sato M, Tsuchiya H, Akagiri M, Takagi N, Iinuma M, Growth inhibition of oral bacteria related to denture stomatitis by anti-candidal chalcones, Aus.D. J. 2008; 42(5): 343-6.
24. Burt S, Essential oils: their antibacterial properties and potential applications in foods—a review. I. J. food microbiology 2004; 94(3): 223-53.
25. Ramamurthi R, Jayasundaramma B, Lakshmi Rajyam C, Prasad D, Varalakshmi C, Studies on marine bioactive substances from the Bay of Bengal: Bioactive substances from the latex of the mangrove plant *Excoecaria agallocha* L.: Effects pm the oxidative metabolism of crabs 1991; 4(2): 10-22.
26. Van Kiem P, Quang TH, Huong TT, Nhung LTH, Cuong NX, Van Minh C, "et al", Chemical constituents of *Acanthus ilicifolius* L. and effect on osteoblastic MC3T3E1 cells, Archives of pharmacal research 2008; 31(7): 823-9.
27. Cunningham ML, Soliman MS, Badr MZ, Matthews H, Rotenone, an anticarcinogen, inhibits cellular proliferation but not peroxisome proliferation in mouse liver. C. L. 1995; 95(1): 93-7.
28. Sunitha S, Nagaraj M, Varalakshmi P, Hepatoprotective effect of lupeol and lupeol linoleate on tissue antioxidant defence system in cadmium-induced hepatotoxicity in rats. F. 2001; 72(5): 516-23.
29. Chun KH, Kosmeder JW, Sun S, Pezzuto JM, Lotan R, Hong WK, "et al", Effects of deguelin on the phosphatidylinositol 3-kinase/Akt pathway and apoptosis in premalignant human bronchial epithelial cells. J. Nati. C. I. 2003; 95(4): 291-302.

Original Article

Antimicrobial effect aqueous and ethanolic extract of *Avicennia marina* on microorganisms the infection and intoxication in vitro

Alizadeh Behbahani B¹*, Tabatabaei Yazdi F², Shahidi F³, Mohebbi M², Vasiee AR⁴

¹M.Sc.Student, Department of Food science and technology, Faculty of Agriculture, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

²Associate Professor, Department of Food science and technology, Faculty of Agriculture, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

³Professor, Department of Food science and technology, Faculty of Agriculture, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

⁴Msc Student Department of Food Science and Technology, Faculty of Agriculture, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

*Corresponding Author:
Ferdowsi University of
Mashhad, Mashhad, Iran
Email:
behrooz66behbahani@gmail.com

Abstract

Background & objectives: *Avicennia marina* (Forssk.) Vierh is the most current species among these plants in Iranian mangrove forest. Regarding to the biologically active compounds and traditional use of the leaves for treatment of smallpox and wounds, it seems that this plant has significant anti-microbial effects. The aim of this study was to evaluate antimicrobial effects of various concentrations of mangrove leaves on *Staphylococcus aureus*, *Escherichia coli* and *Penicillium digitatum*.

Material & Methods: In this study, antimicrobial effect of extracts evaluated by two methods, "Collins method" and "disk agar diffusion method" on *Staphylococcus aureus* PTCC 1337, *Escherichia coli* PTCC 1330 and *Penicillium digitatum* PTCC 5251 microorganisms. The minimum inhibitory concentration (MIC), minimum fungicidal concentration (MFC) and minimum bactericidal concentration (MBC) for both species were determined by using a dilution method.

Results: The results showed that in "disk agar diffusion test", extract with 20, 40, 60 and 80 percent concentration has inhibition effect on *Staphylococcus aureus* and *Penicillium digitatum*, but only 60 and 80 percent of alcoholic extract has prevention effect on *Escherichia coli*. There was inhibition effect for watery extract in 60 and 80 percent on *Staphylococcus aureus* and 80 percent on *Penicillium digitatum*. MFC for mangrove alcoholic leaves was 16 mg/ml for *Penicillium*, however, MFC of aqueous extracts was 64 mg/ml for *Penicillium*.

Conclusions: Alcoholic extract was more effective than watery extract as antimicrobial against on *Staphylococcus aureus*, *Escherichia coli* and *Penicillium digitatum*. The mangrove leaves extract, in vitro showed significant antimicrobial effect on studied microorganisms.

Key words: Mangrove, watery and alcoholic extract, antimicrobial effect.

Submitted: 31 Dec 2012

Revised: 20 Feb 2013

Accepted: 11 Mar 2013